

Шәкәрім Құдайбердіұлы

Қалқаман – Мамыр

Шәкәрім Құдайбердіұлы
Қалқаман – Мамыр

«Public Domain»

Құдайбердіұлы Ш.

Қалқаман – Мамыр / Ш. Құдайбердіұлы — «Public Domain»,

Содержание

ҚАЛҚАМАН – МАМЫР	5
Конец ознакомительного фрагмента.	8

ШӘКӘРІМ ҚҰДАЙБЕРДІҰЛЫ ҚАЛҚАМАН – МАМЫР

ҚАЛҚАМАН – МАМЫР

ШӘКӘРІМ ҚҰДАЙБЕРДІҰЛЫ

(1858–1931)

Бұл әңгіме 1722 жылы біздің Орта жүз қазағы Сырдария бойында жүргенде болған анық іс. Біздің қазақ қалмақтан жеңіліп, «Ақтабан шұбырынды» болғаннан бір-ақ жыл бұрын. Қалқаман – Мамырдың ісіне ескі қазақтар теріс көзімен қараса да, осы күнгі көңілінің көзі ашықтар жазасыз екенін біліп, дұға қылса керек. Өлгенді тірілтпесем де, өшкенді жандырғандай болсын деп, биыл жүз тоқсан жыл болып, ұмытылған істі алдыңызға қойдым. Бұл әңгіме ақсақал аузынан да қалып бара жатыр. Сол асықтардың өзі кетсе де, ізі жоғалмасын дедім – біздің де ізіміз жоғалатынын ойлап.

Өткен іс – ойға күңгірт, көзге танық,
Көрмесе де, білгенге бәрі қанық.
Мың жеті жүз жиырма екінші жыл
Қазақтың Сыр бойында жүргені анық.

Әнет бабаң – Арғынның ел ағасы,
Әрі би, әрі молла, ғұламасы.
Орта жүзге үлгі айтқан әділ екен,
Сол кезде тоқсан беске келген жасы.

Кішік деген – бабаңның өз атасы,
Мәмбетей – ол Кішіктің бір ағасы.
Мәмбетсопы, Кішіктің шешесі бір,
Қатаған Тұрсын ханның ханышасы.

Біздің жетінші атамыз Әйтек деген
Бабаңның бір туысқан інісі екен.
Әйтектің бәйбішеден жалғызы – Олжай,
Тоқалынан – Байбөрі Қалқаманмен.

«Бәкең» деп атап кеткен Байбөріні,
Бұл сөзім ертек емес, сөздің шыны.
Бір қыз үшін Қалқаман елден кеткен
Соның жайын айтайын тыңда, міні:

Мәмбетей өсіп, өнді бара-бара,
Сол таптан бір бай шықты жеке-дара.

Сол байдың он бес жасар қызы Мамыр
Әрі сұлу, әрі есті, еркекшора¹.

Онан басқа бала жоқ әлгі байда,
Оны қыз деп еш адам айту қайда.
Байдың көңілі жабырқап қала ма деп,
Жұрт жүрді құда болам дей алмай да.

Қалқаман қыз айттырмай жүреді екен,
Мамырды жас күнінен біледі екен.
Асықтығын айта алмай іштен жанып,
«Құрбымыз» деп құр ойнап-күледі екен.

Мамыр жылқы бағады күндіз барып,
Тымақ киіп, қолына құрық алып.
Қалқаман Мамырменен малда жүріп,
Біраз сөз сөйлесіпті, кез боп қалып.

Жігіт сонда қызға өзін сүйдірмекке,
Асық болса оны да күйдірмекке,
Жұмбақ мысал сықылды бір сөз айтты,
Көңіліндегі мақсұтын түйдірмекке:

– Ей, Мамыр, адамды Алла жаратыпты,
Хауа Ананы адамға қаратыпты.
Бірін еркек, біреуін әйел қылып,
Екеуінен көп жанды таратыпты.

Құдай неге қылмаған адамды тақ,
Балаларын өзінен өстіріп-ақ.
Хауа Ананы жаратуда мақсұты не?
Сол арасын білуге ақылым шақ.

– Ей, Қалқаман, тегі жоқ Құдай жалғыз,
Мұқтаж емес жолдасқа, тіпті армансыз.
Адамзатқа көмексіз, махаббатсыз
Өмір қызық дегенді естен қалғыз.

Жоқ болса махаббатты бір сүйгенің,
Ойлашы, керегі не дүниенің.
«Сүйсін, жолдас болсын» деп жаратты Алла,
Бұл туралы білгенім осы менің.

– Тауып айттың, Мамыржан, ұқтым жайын,
Сүйтсе-дағы тағы бір сөзім дайын.
Махаббатты жарым жоқ, жәрдемшім жоқ,
Өлейін бе, қайтейін, кімге айтайын?

¹ Еркекшора – еркек балаша киінген қыз (автор).

Қалқаманның мақсатын Мамыр білді,
Аз ойланып, үндемей сабыр қылды.
Жылы жүрек өзіне жар тапқандай,
Тыншымады, тулады, жүз құбылды.

Қызарды, бір ағарды байдың қызы,
Бетке шықпай тұра ма жүрек ізі?
Іші ыстық, сыртқы дене суық тартып,
Салқын термен мөлдіреп нұрлы жүзі.

Аздан соң Мамыр айтты: – Ей, Қалқаман,
Байқадым сөз аяғы бізге таман.
Қазір жауап берерлік уақытым емес,
Сүйтсе де үміт үзіп өлмек жаман...

Соны айтып амандасып Мамыр кетті,
Күн сайын Қалқаманнан сабыр кетті.
«Мамыр бүгін қыздарша киінді» деп,
Қалқаманға бір күні хабар жетті.

Қуанды атқан оғым тиді ме деп,
Мен үшін қыз киімін киді ме деп.
Қауіп шіркін тағы да ойлатады,
Менен басқа біреуді сүйді ме деп?

* * *

Ол кезде жерге талас қазақ, қалмақ,
Атысып, ауыл шауып, жылқыны алмақ.
Бір соғыста қалмақты қазақ жеңіп,
Тобықтының бәрі де тойға бармақ.

Той қылған Орта жүзде Сәмеке хан,
Жиылды той болған соң бірталай жан.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.